

ГЛ. АС. Д-Р АНЕТА АТАНАСОВА

**АУТИЗЪМ:
ПСИХОЛОГИЧЕСКА
ОЦЕНКА И
ТЕРАПЕВТИЧНА
ПРОГРАМА**

**Продължителност:
30 часа лекции**

Курсът има за цел да запознае курсистите с важен аспект от приложната работа на детския психолог – психологическата оценка на лица с проблеми от аутистичния спектър и съставяне на терапевтичен план за работа. Разглеждат се основни области, които трябва да бъдат включени в оценката: комуникация, разбиране на речта, социални умения, когнитивни умения и др. Курсистите се запознават с подходящите методи и инструменти за оценка на състоянието аутизъм. Процесът на оценяване е логически свързан и се следва от разработване на терапевтичен план, подходящ за възрастта, нивото на развитие и наличните ресурси на човека с аутизъм.

ТЕМИ:

- 1. ХАРАКТЕРИСТИКА НА РАЗСТРОЙСТВАТА ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКТЪР.** Диагностични критерии според МКБ-10 и DSM-V. Представяне на аутизма в киното и в литературата. Особености на аутизма в различни сфери: комуникация, сензорна преработка на информацията, социални умения, когнитивни умения.
- 2. СПЕЦИФИКИ НА РАЗСТРОЙСТВАТА ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКТЪР В РАЗЛИЧНИ ВЪЗРАСТОВИ ПЕРИОДИ.** Първи признаци на аутизъм в ранното детско развитие. Типична възраст за диагностициране. Особености на аутистичното функциониране в предучилищна възраст. Промени, съпътстващи порастването и съзряването на хората с аутизъм (предизвикателствата на юношеството и зрелостта).
- 3. ПСИХОЛОГИЧЕСКА ОЦЕНКА НА РАЗСТРОЙСТВА ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКТЪР.** Психологическата оценка като част от диагностичния процес. Смисълът на психологическата оценка на аутистичното функциониране след диагностицирането. Адаптиране на психологическото оценяване според възрастта и нивото на функциониране на детето с аутизъм. Обвързване на психологическата оценка с терапевтичния план.

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА ПО ОБЩА, ЕКСПЕРИ-
МЕНТАЛНА И ГЕНЕТИЧНА
ПСИХОЛОГИЯ
България, София 1504
Бул. ЦАР ОСВОБОДИТЕЛ 15

Тел. (02) 9308476; (02) 9308482
Факс (+359-2) 9434447
[http://phls.uni-sofia.bg/article/de-
tails/110#tab152](http://phls.uni-sofia.bg/article/details/110#tab152)

4. ОЦЕНКА НА УМЕНИЯТА ЗА КОМУНИКАЦИЯ И РАЗБИРАНЕТО НА РЕЧТА. Същност на комуникативните умения. Нарушения на комуникативните умения при аутизъм. Възрастови особености на комуникацията при аутизъм. Вербална и невербална комуникация. Разбиране на отделни думи. Разбиране на кратки изречения. Разбиране на различни граматични конструкции.

5. ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНИТЕ УМЕНИЯ. Споделено внимание. Инструментално използване на другите. Социално подходящо и неподходящо поведение. Ниво на независимост и самостоятелност.

6. ОЦЕНКА НА КОГНИТИВНОТО ФУНКЦИОНИРАНЕ. Интелектуални възможности. Умствена изостаналост и високо функциониращ аутизъм. Дисхармоничност на когнитивния профил.

7. ОЦЕНКА НА СЕНЗОРНАТА ИНТЕГРАЦИЯ. Хипер- и хипосензитивност в различни модалности.

8. НАБЛЮДЕНИЕ НА СПОНТАННОТО ПОВЕДЕНИЕ. Структуриране на наблюдението. Изготвяне на формуляр за наблюдение на поведението. Определяне на значимите ситуации, които да се наблюдават. Определяне на начините за регистриране на поведенческите прояви: честота, продължителност и др.

9. НАБЛЮДЕНИЕ НА ПРОВОКИРАНО ПОВЕДЕНИЕ И РЕАКЦИИ. Моделиране на ситуации за наблюдение: фрустрираща ситуация, преживяване на радост и удоволствие, срещане на трудност/препятствие, решаване на проблемна ситуация, среща с непознат човек и др.

10. ИНТЕРВЮ. Интервю с родител/и или други близки на дете с аутизъм. Важни аспекти, които трябва да се включат в интервюто: история на проблема, диагностициране, история на получаваната помощ, подкрепа, услуги, определяне на това, което е било полезно/безполезно, в какъв аспект, очаквания и перспективи и др.

11. ИНСТРУМЕНТИ ЗА СКРИНИНГ НА АУТИЗЪМ. Инструменти за скрининг на детско развитие: Скрининг за ранно детско развитие (Denver II); Рейтингова скала за оценка на детско развитие (DP-3) и др. Инструменти за скрининг на аутизъм: Скрининг за аутизъм при деца от 1–3 г. на Даяна Робинс (M-CHAT); Въпросник за скрининг на аутизъм (Autism Screening Questionnaire); Скала за училищна компетентност за подлежащи на обучение умствено изоставащи деца (T.M.R. School Competency Scales) с цел скрининг и др.).

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА ПО ОБЩА, ЕКСПЕРИ-
МЕНТАЛНА И ГЕНЕТИЧНА
ПСИХОЛОГИЯ
България, София 1504
Бул. ЦАР ОСВОБОДИТЕЛ 15

Тел. (02) 9308476; (02) 9308482
Факс (+359-2) 9434447
[http://phls.uni-sofia.bg/article/de-
tails/110#tab152](http://phls.uni-sofia.bg/article/details/110#tab152)

ЗА ЗАПИСВАНЕ:

Анелия Георгиева
инспектор Продължаващо обучение
тел.: (02) 9308 351; (02) 987 10 46
имейл:
amgeorgiev@phls.uni-sofia.bg

ЗА ВЪПРОСИ ЗА КУРСА:

гл. ас. д-р Анета Атанасова
тел.: 029308 476
имейл:
a.atanasova@phls.uni-sofia.bg
any.atanasova@gmail.com

12. СТАНДАРТИЗИРАНИ ДИАГНОСТИЧНИ ИНСТРУМЕНТИ. Рейтингова скала за сензорна интеграция на Уини Дън, Скала за интелигентност на Уекслър за деца (WISC IV), Скала за оценяване на аутизъм на Шоплер, Ван Бургондиън, Уелмън и Лав (CARS 2), Чек лист за оценка на интервенциите при аутизъм (АТЕС) и др.

13. ИНСТРУМЕНТИ ЗА КАЧЕСТВЕНА ОЦЕНКА. Поведенчески подход на Съндберг и Партингтон към оценката на езиковите умения, Оценка и развитие на комуникативните умения и мисленето при хора с аутизъм и комуникативни нарушения на Кейт Силвър и др.

14. ОБЛАСТИ И ЦЕЛИ НА ТЕРАПЕВТИЧНИЯ ПЛАН. Определяне на актуалните области, в които трябва да се поставят цели в зависимост от възрастта и нивото на функциониране на човека с аутизъм. Специфични проявления на аутистичното разстройство според възрастта и интелектуалното ниво. Описание на краткосрочни и дългосрочни цели в избраните области. Индивидуализиране на целите. Формулиране на целите: ясно, конкретно и от поведенческа гледна точка.

15. ПЛАНИРАНЕ НА ПОДХОДЯЩИ ДЕЙНОСТИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ПОСТАВЕНИТЕ ЦЕЛИ СЪВМЕСТНО С РОДИТЕЛИТЕ И БЛИЗКИТЕ. Конкретно описание на дейностите, които могат да се извършват от родители, учители, специалисти, за постигане на поставените цели. Включване на родители и близки в процеса на оценка, изготвяне на програмата и работа по нея. Участие на близките в изготвянето и изпълнението на терапевтичния план. Партньорски взаимоотношения и експертна позиция. Отчитане на напредъка.

Основна литература

Атанасова, А. (2010) Терапевтични цели при нарушения от аутистичния спектър. *Годишник на СУ “Св. Кл. Охридски”, ФФ, кн. – Психология, Том 101, 105-129.*

Атанасова, А. (2008) Езиково и речево развитие на деца с аутизъм. (Доклад), IV Национален конгрес по психология, 31 октомври – 1 ноември, София, 590-607.

Атанасова, А. (2006). Оценка на езиковите умения на деца с разстройство от аутистичния спектър (Доклад). Национална конференция по детска неврология, психиатрия и психология на развитието, 26-28 октомври, С.

Атанасова, А. (2005). Комбинация между центрирани върху детето и центрирани върху възрастния подходи в терапевтичната

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА ПО ОБЩА, ЕКСПЕРИ-
МЕНТАЛНА И ГЕНЕТИЧНА
ПСИХОЛОГИЯ
България, София 1504
Бул. ЦАР ОСВОБОДИТЕЛ 15

Тел. (02) 9308476; (02) 9308482
Факс (+359-2) 9434447
[http://phls.uni-sofia.bg/article/de-
tails/110#tab152](http://phls.uni-sofia.bg/article/details/110#tab152)

ЗА ЗАПИСВАНЕ:

Анелия Георгиева
инспектор Продължаващо обуче-
ние
тел.: (02) 9308 351; (02) 987 10 46
имейл:
amgeorgiev@phls.uni-sofia.bg

ЗА ВЪПРОСИ ЗА КУРСА:

гл. ас. д-р Анета Атанасова
тел.: 029308 476
имейл:
a.atanasova@phls.uni-sofia.bg
anu.atanasova@gmail.com

работа с деца с аутизъм. Представяне на случаи (Доклад), III Национален конгрес по психология, 28-30 октомври, София, 425-430.

Матанова, В. (2007). *Аутизъм. Диференциална диагноза*, С., СОФИ-Р.

Допълнителна литература

Атанасова, А., Андреева, А. (2005). Интензивна лятна програма за деца със специални нужди (Представяне на собствен практически опит), (Доклад), Първият в България семинар “Аутизъм”, с международно участие, НБУ, 9-10 септември, София.

Атанасова, А. (2005). Модел за терапевтична работа с деца с генерализирано разстройство на развитието – детски аутизъм (Доклад), Конференция “Приложната психология в България: възможности и перспективи”, ВСУ “Черноризец Храбър”, 20-22 май, Варна.

Allman, T. (2010). *Autism*, Gale, Gengage Learning.

Gallo, D. (2010). *Diagnosing Autism Spectrum Disorders. A Lifespan Perspective*, UK, Wiley-Blackwell.

Bellini, S., Hopf, A. (2007). The Development of the Autism Social Skills Profile: A Preliminary Analysis of Psychometric Properties, *Focus on Autism and the Developmental Disabilities*, 22, 2, 80-87.

Brinkley, J., Nations, L., Abramson, R., Hall, A., Wright, H., Gabriels, R., Gilbert, J., Pericak-Vance, M., Cuccaro, M. (2006). Factor Analysis of the Aberrant Behavior Checklist in Individuals with Autism Spectrum Disorders, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37, 1949-1959, DOI 10.1007/s10803-066-0327-3

Cohen, I., Schmiidt-Lackner, S., Romanczyk, R., Sudhalter, V. (2003). The PDD Behavior Inventory: A Rating Scale for Assessing Response to Intervention in Children with Pervasive Developmental Disorder, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 33, 1, 31-45.

Constantino, J., Davis, S., Todd, R., Schindler, M., Gross, M., Brophy, S., Metzger, L., Shoushtari, C., Splinter, R., Reich, W. (2003). Validation of a Brief Quantitative Measure of Autistic Traits: Comparison of the Social Responsiveness Scale with the Autism Diagnostic Interview-Revised, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 33, 4, 427-433.

Conteur, A., Haden, G., Hammal, D., Conachie, H. (2008). Diagnosing Autism Spectrum Disorders in Pre-school Children Using Two Standardized Assessment Instruments: The ADI-R and the ADOS, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38, 362-372, DOI 10.1007/s10803-007-0403-3

Ferriter, M., Hare, D., Bendall, P., Cordess, C., Elliot, H., Humpston, R., Jones, J., Souflas, P., Taylor, M. (2001). Brief Report: Assessment

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА ПО ОБЩА, ЕКСПЕРИ-
МЕНТАЛНА И ГЕНЕТИЧНА
ПСИХОЛОГИЯ
България, София 1504
Бул. ЦАР ОСВОБОДИТЕЛ 15

Тел. (02) 9308476; (02) 9308482
Факс (+359-2) 9434447
[http://phls.uni-sofia.bg/article/de-
tails/110#tab152](http://phls.uni-sofia.bg/article/details/110#tab152)

ЗА ЗАПИСВАНЕ:

Анелия Георгиева
инспектор Продължаващо обуче-
ние
тел.: (02) 9308 351; (02) 987 10 46
имейл:
amgeorgiev@phls.uni-sofia.bg

ЗА ВЪПРОСИ ЗА КУРСА:

гл. ас. д-р Анета Атанасова
тел.: 029308 476
имейл:
a.atanasova@phls.uni-sofia.bg
any.atanasova@gmail.com

of a Screening Tool for Autistic Spectrum Disorders in Adult Popula-
tion, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 31, 3, 351-353.

Frea, W., Hepburn, S. (1995). Teaching Parents of Children with Au-
tism to Perform Functional Assessments to Plan Interventions for Ex-
tremely Disruptive Behaviors, *Journal of Positive Behavior Interven-
tions*, 1, 2, 112-122.

Frith, U. (2008). *Autism. A Very Short Introduction*, USA, Oxford
University Press, NY.

Frith, U. (Ed.) (2008). *Autism and Asperger Syndrome*, USA, Cam-
bridge University Press, NY.

Gargus, R., Yatchmink, Y. (2005). Early Identification and Assessment
of Young Children with Autism, *Medicine and Health Rhode Island*,
88, 5, 147-151.

Gillberg, C., Peeters, T. (1999). *Autism. Medical and educational as-
pects*, London, Whurr Publishers.

Gillham, J., Carter, A., Volkmar, F., Sparrow, S. (2000). Toward a De-
velopmental Operational Definition of Autism, *Journal of Autism and
Developmental Disorders*, 30, 4, 269-278.

Grandin, T. (1995). *Thinking in Pictures*, USA, Doubleday.

Gray, K., Tonge, B., Sweeney, D., Einfeld, S. (2008). Screening for Au-
tism in Young Children with Developmental Delay: An Evaluation of
the Developmental Behaviour Checklist: Early Screen, *Journal of Au-
tism and Developmental Disorders*, 38, 1003-1010, DOI 10.
1007/s10803-007-0473-2

Happe, F. (1999). *Autism. An introduction to psychological theory*,
Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press.

Harrison, J., Hare, D. (2004). Brief Report: Assessment of Sensory Ab-
normalities in People with Autistic Spectrum Disorders, *Journal of
Autism and Developmental Disorders*, 34, 6, 727-730.

Matson, J. (Ed.) (2009). *Applied Behavior Analysis for Children with
Autism Spectrum Disorders*, DOI 10.1007/978-1-4419-0088-3

Murdock, L., Cost, H., Tieso, C. (2007). Measurement of Social Com-
munication Skills of Children With Autism Spectrum Disorders During
Interactions With Typical Peers, *Focus on Autism and Other Develop-
mental Disabilities*, 22, 3, 160-172.

O'Hare, A., Bremner, L., Nash, M., Happe, F., Pettinger, L. (2009). A
Clinical Assessment Tool for Advanced Theory of Mind Performance in
5 to 12 Year Old, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39,
916-928, DOI 10.1007/s10803-009-0699-2

Prelock, P., Beatson, J., Bitner, B., Broder, C., Ducker, A. (2003). In-
terdisciplinary assessment of young children with autism spectrum
disorder, *Language, Speech & Hearing Services in Schools*, 34, 3, 194-
202.

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА ПО ОБЩА, ЕКСПЕРИ-
МЕНТАЛНА И ГЕНЕТИЧНА
ПСИХОЛОГИЯ
България, София 1504
Бул. ЦАР ОСВОБОДИТЕЛ 15

Тел. (02) 9308476; (02) 9308482
Факс (+359-2) 9434447
[http://phls.uni-sofia.bg/article/de-
tails/110#tab152](http://phls.uni-sofia.bg/article/details/110#tab152)

ЗА ЗАПИСВАНЕ:

Анелия Георгиева
инспектор Продължаващо обуче-
ние
тел.: (02) 9308 351; (02) 987 10 46
имейл:
amgeorgiev@phls.uni-sofia.bg

ЗА ВЪПРОСИ ЗА КУРСА:

гл. ас. д-р Анета Атанасова
тел.: 029308 476
имейл:
a.atanasova@phls.uni-sofia.bg
any.atanasova@gmail.com

Roth, I., Rezaie, P. ((2011). *Researching the Autism Spectrum. Con-
temporary Perspectives*, USA, Cambridge University Press, NY.

Shek, D., Tsang, S., Lam, L., Tang, F., Cheung, P. (2005). Psychometric
Properties of the Chinese Version of the Psycho-educational Profile-
Revised (CPEP-R), *Journal of Autism and Developmental Disorders*,
35, 1, 37-44.

Trevarthen, C., Aitken, K., Papoudi, D., Robarts, J. (1996). *Children
With Autism. Diagnosis and Interventions to Meet Their Needs*, Lon-
don and Bristol, Pennsylvania, Jessica Kingsley Publishers.

Veague, H. (2010). *Autism*, NY, Chelsea House.

Williams, M., Atkins, M., Soles, T. (2008). Assessment of Autism in
Community Settings: Discrepancies in Classification, *Journal of Au-
tism and Developmental Disorders*, 39, 660-669, DOI
10.1007/s10803-008-0668-1

Young, E., Diehl, J., Morris, D., Hyman, S., Bennetto, L. (2005). The
Use of Two Language Tests to Identify Pragmatic Language Problems
in Children With Autism Spectrum Disorders, *Language, Speech &
Hearing Services in Schools*, 36, 1, 62-72.